

Høring vedrørende "Embetet i Den norske kirke. Innstilling fra et utvalg nedsatt av Kirkerådet"

Det Norske Diakonforbund
Diakonhjemmets Høgskolesenter
Diakonissehjemmets Høgskolen
Høgskolen for Diakoni og sykepleie
Menighetssøsterhjemmets Høgskole

Sammendrag

Denne høringen konkluderer med at Kirkemøtet ikke bør følge flertallets innstilling, men beslutte å se diakonatet som en del av det kirkelige embetet. Vi mener at det er mest hensiktsmessig med et tredelt embete og at innholdet i diakonatet må være klart karitativt. Dette svarer best til det vi mener er kirkens oppdrag i vår tid, og det er ingen tungtveiende teologiske grunner som taler mot dette. Tvert i mot, diakonembetet har sitt utgangspunkt i kirkens oppdrag.

Diakoniatet som en del av et tredelt embete vil styrke diakonens legitimitet og vil være en forutsetning for økumenisk samarbeid. Det vil også være i pakt med en tiltagende tendens i mange kirker, inklusive kirker av luthersk tradisjon.

Vårt viktigste ankepunkt til innstillingen er at den ikke får frem forskjellige embetsteologiske modeller. Utredningen om diakonatet er utilstrekkelig og synet på diakoni er

ensidig. Vi stiller oss også spørrende til behandlingen av det som er kjernepunktet i innstillingen, nemlig hvordan det kirkelige embetet skal forstås i vår tid, og hvilken plass diakonatet skal ha innenfor dette embetet. Det er dette sentrale spørsmål Kirkemøtet må ta stilling til. Vi avviser her betraktningen om at diakonatet er en differensiering av presteembetet eller at det tar utgangspunkt i det allmenne prestedømme. Vi avviser også innstillingens definisjon av diakoni som gjerninger på lovens plan. Diakoni er mer enn Ord i handling. Apostlene ble sendt ut med evangeliet i Ord og handling. Diakoni er en frukt av troen og det nye liv. Et diakonat som springer ut av ekklesiologien er etter vår mening være den mest adekvate modell. En rett ekklesiologi bygger på en rett forståelse av Kristus og sendelsen. Denne sendelse innebar og innebærer at kirken i sitt vesen er karitativ. Diakoniatet som en del av embetet har dermed en klar teologisk begrunnelse. Det kir-

kelige embetet bør defineres som presteembete, diakonembete og bispeembete. Bispeembetet har i innstillingen fått en for minimalistisk utforming.

Vi tilrår at man i prosessen videre skiller klart mellom den aktuelle situasjon og de prinsipielle overveielserne. Vi foreslår en prosess der man først kommer til enighet om de prinsipielle sidene av embetsteologien og deretter tilpasser dagens situasjon til en grunnleggende modell. Vi anbefaler at man så drøfter en utvidelse av rammene for diakonatet i forhold til det som har vært tradisjonen. Spørsmålet om et samlediakonat som alternativ til et karitativt diakonat, bør utredes videre. Det er imidlertid en forutsetning at de karitative oppgaver ikke forsømmes i menigheten. Det kan ivaretas ved at soknediakonen har en karitativ profilutdanning.

Innstillingens mindretall foreslår å utrede videre. Vi påpeker imidlertid at det for diakoner og kateketer har å få løst spørsmålet. For oss er

det påtrengende å få avklart tilhørighet til embetet. En avklaring vil styrke legitimitet og motivasjon i tjenesten. Vi hadde helst sett at Kirkemøtet allerede høsten 2001 kom frem til en grunnleggende modell. Dette er et valg som kirkemøtet kan og bør ta. Til syvende og sist handler valget om hva slags kirke vi ønsker å ha og hvorvidt vi skal definere det karitative som en del av kirkens oppdrag.

Innledning

Vi takker for muligheten til å bli hørt om "Embetet i Den norske kirke. Innstilling fra et utvalg nedsatt av Kirkerådet". Det er en innstilling vi har sett frem til. For diakonene i Den norske kirke er det viktig at de spørsmål som tas opp i utredningen finner en tilfredsstillende løsning. Det positive ved embetsutredningen er følgende:

- En generell enighet om at kirken trenger et diakonat.
- Forståelse av at det er nødvendig med ytterligere embetsteologisk avklaring. En avklaring har betydning for diakonens/embetsinnehaverens identitet, og for en rekke spørsmål som har med faglige og organisatoriske forhold ved tjenesten
- Mulighet for å kunne godta et tredelt embetet uten å akseptere en hierarkisk ordning mellom embetene, eller at bispeembetet gjøres til embetet i dets fylde.

Det som oppleves som mangelfullt ved utredningen er følgende:

- den får i liten grad frem alternative embetsteologiske modeller som hver for seg er selvstendig begrunnet. Det synes som om hele innstillingen bygger opp om flertallets konklusjon. Deler av innstillingen kan oppleves som tendensiøs.
- den embetsteologiske begrunnelse av et diakonat er ikke tilstrekkelig utredet. De grunnleggende teolo-

giske utfordringer kommer i liten grad fram. Det er derfor nødvendig med et videre arbeid.

- Den måten diakonien defineres på, som gjerninger på lovens plan, og de derav følgende konsekvenser for diakonatet, krever en langt bedre begrunnelse. Vi setter et stort spørsmålstejn ved riktigheten av denne måten å begrunne diakonien på.

Vi vil i denne høringen konsentrere oss om diakonatet fordi vi her har et særlig ansvar. Avslutningsvis vil vi også kommentere kort biskopens embete og utredningen generelt og den fortsatte prosessen.

Om det kirkelige embetet

Hva det kirkelige embetet inneholder slik det defineres i CA V, er grunnleggende for embetsspørsmålet. Det er på det rene at den lutheriske bekjennelse etter hvert bare kjenner ett embete som blir definert som et prekenembetet med ansvar for Ord og sakrament. Reformatorne har ikke tydelig tenkt seg et diakonembete. Imidlertid nevner Luther et slikt embete i ulike sammenhenger. Teologisk er dette forståelig, men også sosiologisk. På bakgrunn av reformasjonstidens kristne enhetsstat, var et eksplisitt diakonembete langt på vei ikke nødvendig. Den kristne stat kunne ta på seg ansvaret for syke og lidende. Dessuten var det praktisk vanskelig å finne egnede personer til et slikt embete i kirken. På den annen side er det en kjensgjerning at man gjentagne ganger har tatt opp spørsmålet om å få innført et diakonembete. Vi viser til Valentin Löscher på ortodoksiens tid, via Johan H. Wichern på 1800 tallet og til ulike bestrebelser og ansatser i vår tid. Den tyske teologen Adolf Schlatter argumenterer i et lite skrift fra 1927 "Das Werden der Kirche in der Urchristentum", for at kirken trenger to

embeter, ikke ut fra en hierarkisk modell, men to embeter med ulik profesjonalitet, en med Ord og sakrament, "und eins, das für die natürliche Liebesbedingungen sorgt, damit das, was die Gemeinde zu leisten hat, vollständig geschehe". Gabriel Skagestad er inne på noe av det samme i sin "Pastorallære" fra mellomkrigstiden (G. Skagestad; Pastorallære 1930, s. 128). Nylig har Oskar Skarsaune gitt en tolkning av CA V i noenlunde samme retning (O. Skarsaune; Det tredelte embete og det ene, i Tidsskrift for teologi og kirke nr 1/1999). Skal man komme til rette med det kirkelige embete i vår tid, kan man etter vår mening ikke bare slavisk videreføre en tradisjon. Bekjennelsen må nytolkes og anvendes på vår kirkelige situasjon. Vi kan derfor ikke se at det er noe i veien for at vi i vår tid kan sidestille et prekenembete og et diakonat og at disse sammen med biskopembete utgjør det kirkelige embete. Dette løser ikke alle embetsteologiske spørsmål som Den norske kirke står overfor, men vesentlige sider vil falle på plass.

Begrunnelse for diakonembetet - tre modeller

Alle er enige om at vi skal ha diakoner, men spørsmålet om begrunnelsen for diakonatet spriker. Vi vil derfor se på de modeller for et diakonat som diskuteres mest. Vi vil også her peke på det utredningsarbeid som er utført av EKD, de tyske evangeliske kirkene, til dette spørsmålet. (Der evangelische Diakonats als geordnetes Amt der Kirche. Ein Beitrag der Kammer für Theologie der Evangelischen Kirche in Deutschland. EKD-Texte 58, Hannover 1996).

Her slås det fast at spørsmålet om ordnede embeter er av dels teologisk og dels sosiologisk karakter (2.2). Der påpekes det at de samfunnsmes-

Høring vedrørende "Embetet i Den norske kirke.

sige forutsetninger slik de var i reformasjonstiden der øvrigheten kunne påta seg det diakonale oppdrag, ikke finns mer. Det er derfor desto mer nødvendig at kirken i dag oppretter og formaliserer et diakonembete som et svar på dens diakonale oppdrag, et oppdrag som det ikke hersker noe tvil om.

Spørsmålet er så hvordan dette embetet skal begrunnes. Vi vil skissere tre modeller:

1. Et diakonat som avledes av Ordets embete. Dette innebærer en differensiering av presteembetet. Diakonens rolle blir dermed å fylle en del av prestens oppdrag. Et motiv for en slik tenking er at diakonien er Ord i handling. Diakoni er et vitnesbyrd, slik Plan for diakoni i Den norske kirke fremhever. En slik modell tar imidlertid ikke tilstrekkelig hensyn til det særegne ved diakonien. Diakoni er mer enn Ord i handling. Apostlene ble sendt ut med evangeliet i Ord og handling. Vi mener derfor det er nødvendig med et selvstendig diakonembete ved siden av prekenembetet og tilsynsembetet.

2. Et diakonat som springer ut av det allmenne prestedømme. Dette tar ikke tilstrekkelig hensyn til at diakonien også representerer et fellesanliggende for kirken, et mandat som må komme til uttrykk i kirkens liv og ordninger. En slik modell vil med nødvendighet medføre en individualisering, og en privatisering av det diakonale oppdrag. (Innstillingen s. 106). Dette har vært det store dilemma i diakonien de siste 150 år. Kirken har ikke vedkjent seg sitt organisatoriske ansvar for diakonien, men har overlatt ansvaret til det individuelle og frivillige plan.

3. Et diakonat som springer ut av

ekklesiologien. Dette er etter vår mening den mest adekvate modell. En rett ekklesiologi bygger på en rett forståelse av Kristus og sendelsen. Denne sendelse innebar at kirken i sitt vesen er karitativ. Diakonien kommer til uttrykk som en dimensjon ved denne sendelse på en måte som ytrer seg i kirkens liv og virke. For å ivareta denne sendelse opprettes det et diakonat innenfor rammen av det kirkelige embetet. Diakonien teologiske utgangspunkt er å se på diakonien som trosgjeringer. Evangeliet fremhever sammenhengen mellom tro og gode gjerninger, altså diakoni som trosgjeringer. Dette er også et hovedanliggende i bekjennelsen, CA XX. Her fremheves det at de gode gjerninger skapes av Den hellige Ånd, fornyer hjertene og skaper et nytt sinn slik at vi kan gjøre gode gjerninger (CA XX, avsnitt 29). Utredningen avviser diakonembetet fordi diakonien "er en frukt av den enkeltes rettfærdiggjørende tro". Diakoniet oppfattes dermed konsekutivt og ikke konstitutivt for kirken. Et embete skal først og fremst representere det som konstituerer kirken. Videre fremheves det at lov og evangelium på denne måten kan blandes sammen (Innstillingen s.107).

Vi stiller oss spørrende til om dette svarer til vår kirkes forståelse av diakonien, og om det er tilstrekkelig som begrunnelse for å avvise diakonembetet. Plan for diakoni, vedtatt av Kirkemøtet i 1987 motsier dette idet den hevder at "diakonien er et vitnesbyrd om Guds tjenende kjærlighet i Jesus Kristus (Plan for diakoni i Den norske kirke, s.9). Begrepet konsekutiv virker her for-

styrrende, fordi det skaper en forestilling om noe mekanisk før og etter. Hva det konsekutive her består i må derfor diskuteres, men det må i enhver henseende være galt å fremstille forholdet mellom tro og gjerninger slik innstillingen gjør. I virkeligheten kan jo enhver kristen gjerning være en lovgjering. (Helge Kjær Nielsen: Han elskede os først. Aarhus 1994.s.123). Slik sett kan også forkynnelsen være en lovgjering.

Diakoniat som del av det tredelte embete

Ut fra en luthersk tradisjon er det mulig å tenke seg et tredelt embete, der diakonen inngår som en del av et ministerium ecclesiasticum, slik vi tidligere har redegjort for, uten at dette vil innebære en differensiering av presteembetet. Flere lutherske kirker har valgt denne ordningen. Etter vår mening må vår kirke ta et valg som er i pakt med den situasjon kirken i vår tid befinner seg i.

Det som taler for diakoniatet som en del av et tredelt embete er følgende:

- Løsningen vil stadfeste den sentrale plass diakonien har hatt i kirkens samlede oppdrag i hele dens historie (Jfr. uttalelse fra Leuenberg-fellesskapets 4. generalforsamling mai 1994).
- Et selvstendig diakonembete vil samtidig virke motiverende og legitimerende for den person som innehar denne tjenesten.
- Et diakonembete vil klargjøre relasjonene økumenisk, i samarbeid og utveksling.

Dette betyr imidlertid ikke at Den norske kirke ved et slikt valg kan adoptere Den katolske kirkes eller de anglikanske kirkenes syn på det tredelte embetet. Til det er synet på

embetet for forskjellig, spesielt i forhold til Den katolske kirke. Mens diakonen i katolske og anglikanske kirker i det vesentlige har pastorale og liturgiske oppgaver med enkelte karitative oppgaver, har vi hos oss i det vesentlige karitative oppgaver med enkelte pastorale og liturgiske tjenester. Derfor må de lutherske kirkene finne sin egen vei og ha en egen utforming av diakonatet innenfor et tredelt embete.

Et karitativt diakonat eller et samle-diakoniat

Det er en kjennsgjerning at kirken fra den første tid i tråd med Mat. 25 har påtatt seg en rekke karitative oppgaver. Kirken var og er karitativ. Vi stiller oss derfor undrende til den skepsis som reises om hvorvidt det oldkirkelige diakonat var et karitativt diakonat, og til den tvil som såes rundt det mønster som har vært praktisert de siste 150 år i de lutherske kirkene. Det John Collins har påpekt er det misforhold som har hersket i de lutherske kirker (særlig i Tyskland), der diakontjenesten er løsrevet fra den kirkelige organisasjon. "Diakonen" fungerer her med hovedvekt på sosialt arbeid i en rekke ulike organisatoriske sammenhenger. Han har ikke avvist diakonatet som et karitativt diakonat. Fra Wicherns tid har man fra diakonenes side ønsket et avklart forhold til kirken, nærmere bestemt at kirken skulle restituere det oldkirkelige diakonat. At diakonene og diakontjenesten har overlevd i den lutherske kirkene gjennom utdanningsinstitusjonene, kan ikke sees på som annet enn en nødløsning.

Det som taler for et karitativt diakonat er den bibelske og kirkehistoriske tradisjon. Det er vanskelig å

komme utenom det som oppsummeres i Mat. 25. der de sultne, tørste, nakne, fremmede og fengslede står i fokus for hjelpen, v.44. Stort klare kan det ikke sies. Vi mener at menighetens diakon må være skikket til å ta på seg dette oppdraget. Jfr. Vigselsrituale og Tjenesteordning. Man kan imidlertid diskutere hvor langt det karitative strekker seg. Spørsmålet om et samle-diakoniat blir dermed aktuelt.

Diakonates innhold diskuteres i mange kirker. Det spørres om det kateketiske og det kirkemusikalske kan inkorporeres i diakonatet. Selv om det tradisjonelt har vært en sterk sosialpedagogisk vinkling på mye diakonalt arbeid, er det vanskelig i nyere tid å finne belegg for at de kateketiske oppgavene har vært gitt til diakonen. Oldkirkelig kan dette sees annerledes ut. Kirkemusikalsk vet vi at i østkirken har diakonen viktige liturgiske oppgaver. Vi kan allikevel ikke se at kantoren kan vigsles til diakon.

Skulle man allikevel velge et samle-diakoniat mener vi det er viktig at menighetens soknediakon har en karitativ profilutdanning for å synliggjøre det som historisk sett har vært et diakonalt proprium.

Bispeembetet

Når det gjelder innstillingens behandling av bispeembetet, fremtrer dette embetet i "minimalistisk skrud", der kjernen er prestedtjeneste. Dette kan bli et for snevert perspektiv dersom kirken skal ha et embete som rommer prekenembetet, diakonatet og tilsynsambetet.

Konklusjon og videre anbefalinger

Vi gjentar vårt innledende synspunkt om at utredningen i liten grad får fram alternative modeller som er begrunnet. Det er imidlertid grunn til å peke på at innstillingen er et godt utgangspunkt for det videre arbeid. I første omgang bør Kirkemøtet konsentrere seg om de aspekter det hersker generell enighet om. Sammenfattende vil vi anbefale:

- at Kirkemøtet ikke følger flertallets innstilling men ser diakonatet som en del av det kirkelige embetet.
- at Den norske kirke arbeider videre med en tredeling av det kirkelige embetet, der diakonatet fremtrer som et selvstendig embete innenfor ministerium ecclesiasticum. Dette svarer best til det vi mener er kirkens oppdrag i vår tid, og det er ingen tungtveiende teologiske grunner som taler mot dette. Snarere vil det være i pakt med en tiltagende tendens i mange kirker, inklusive kirker av luthersk tradisjon.
- at man drøfter videre en utvidelse av rammene for diakonatet i forhold til det som har vært tradisjonen.
- at man i prosessen søker å unngå å blande den aktuelle situasjon med de prinsipielle overveielser. Vi anbefaler en prosess der man først kommer til enighet om de prinsipielle sidene av embesteologien og deretter tilpasser dagens situasjon til en grunnleggende modell. Saken har imidlertid hast, særlig for diakoner og kateketer. For oss er det påtrengende å få avklart diakonens tilhørighet til embetet. En avklaring vil styrke legitimitet og motivasjon i tjenesten. Vi ser helst at Kirkemøtet allerede høsten 2001 kommer frem til en grunnleggende modell.